

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

УДК 372.3:373.2:7

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-9208-2025-1-198-204>

INTEGRATION OF CLUB ACTIVITIES INTO THE EDUCATIONAL PROCESS OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS AS A MEANS OF ARTISTIC AND AESTHETIC DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN

ІНТЕГРАЦІЯ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗДО ЯК ЗАСІБ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Iryna HRECHYSHKINA,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the
Department of Child Development
Early and Preschool Age
Educational and Scientific Institute of
Pedagogy and Psychology,
State Institution «Lugansk Taras
Shevchenko National University»
3, Ivan Banka Str., Poltava, 36007,
Ukraine

Ірина ГРЕЧИШКІНА,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри розвитку дитини
раннього і дошкільного віку,
Навчально-науковий інститут
педагогіки і психології
ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса
Шевченка»
вул. Івана Банка, 3, м. Полтава,
36007, Україна

grechishkina0807@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3669-0731>

ABSTRACT

The article examines the integration of group work into the educational process of a preschool educational institution as a means of artistic and aesthetic development of preschool children. Group activity is considered as an effective form of additional educational work that creates conditions for the development of creative abilities, the formation of aesthetic perception, emotional sensitivity, imagination and the ability to express oneself. Special attention is paid to artistic circles - visual, musical, theatrical, choreographic, which ensure the involvement of the child in various types of artistic activity. Based on the analysis of scientific sources, theoretical approaches to the organization of group activity are highlighted, its place in the preschool education system is determined. The emphasis is on the need to adhere to a number of pedagogical principles: integration, variability, accessibility, voluntariness, continuity and interest-centeredness. The views of leading domestic scientists (A. Bogush, K. Krutiyy, L. Makysmenko, O. Dolyina, O. Nyzkovska, etc.) on the importance of group work in the development of preschoolers are outlined.

Separately, the current difficulties in implementing group work in preschool education are analyzed, in particular, limited resources, staffing, and the need to adapt programs. The prospects for the development of this area in the context of updating the content of preschool education and implementing a competency-based approach are determined.

Key words: *circle, circle work, integration, educational process, artistic and aesthetic development, preschooler.*

Актуальність проблеми. Інтеграція гурткової роботи в освітній процес закладу дошкільної освіти є важливою складовою сучасного підходу до навчання та розвитку дітей дошкільного віку. Гурткова робота надає можливість організувати позакласну діяльність, яка сприяє розвитку творчих, інтелектуальних та фізичних здібностей дітей, розширює їх кругозір і допомагає формувати важливі життєві навички. Сучасний заклад дошкільної освіти потребує впровадження інноваційних форм роботи, серед яких інтеграція гурткової діяльності в основний навчальний процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел свідчить про значний інтерес дослідників до проблеми організації гурткової роботи у ЗДО. Зокрема, питання теоретичного обґрунтування, завдань і форм гурткової роботи розглядали у своїх наукових працях такі вітчизняні науковці, як А. Богуш, Г. Борин, О. Комаровська, К. Крутий, І. Кривонос, А. Лебедева, Н. Луцан, Л. Шульга, Н. Черниш, О. Плахотник, Л. Макисменко, О. Долина, О. Низковська, Н. Фабрицій та інші. Ідеї розвитку особистості засобами позанавчальної діяльності знайшли відображення у педагогічній спадщині В. Сухомлинського та його послідовників. У своїх працях науковці підкреслюють, що гурткова діяльність дозволяє не лише розширити зміст освітнього процесу, а й забезпечити умови для реалізації творчого потенціалу дитини, формування її соціальних, комунікативних та художньо-естетичних компетентностей та сприяє розвитку креативних, фізичних та соціальних компетенцій у дошкільнят.

Мета статті: проаналізувати теоретичні й практичні аспекти інтеграції гурткової діяльності в освітній процес закладів дошкільної освіти та визначити її значення для розвитку творчого потенціалу й художньо-естетичної сфери особистості дошкільника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграція гурткової роботи в освітній процес закладу дошкільної освіти виступає ефективним засобом реалізації комплексного підходу до розвитку особистості дитини. Такий підхід передбачає поєднання різних видів дитячої активності – фізичної, інтелектуальної, емоційної та соціальної – у єдиному освітньому середовищі. Залучення дітей до гурткових форм роботи дозволяє не лише урізноманітнити зміст освітнього процесу, а й забезпечити умови для гармонійного, всебічного розвитку дошкільників відповідно до їхніх індивідуальних потреб, інтересів та здібностей.

Особливої уваги заслуговує художньо-естетичний розвиток дошкільників як одна з ключових складових цілісного становлення особистості. Він включає в себе формування здатності сприймати, розуміти та емоційно реагувати на твори мистецтва, розвиток уяви, естетичного смаку, емоційної чутливості, а також умінь до художнього та творчого самовираження. Участь дітей у гуртках художнього спрямування сприяє розвитку їх естетичних потреб, формуванню творчої ініціативи, самовираженню через образотворчу діяльність, музику, театр тощо.

Поняття «гурток» в словнику української мови походить як «організація осіб, об'єднаних для спільної діяльності, спільних занять» [8].

Гуртки, групи та інші творчі об'єднання класифікуються за трьома рівнями:

– початковий рівень – творчі об'єднання, діяльність яких спрямована на загальний розвиток вихованців, виявлення їхніх здібностей та обдарувань, прищеплення інтересу до творчої діяльності;

– основний рівень – творчі об'єднання, які розвивають інтереси вихованців, дають їм знання, практичні вміння та навички, задовольняють потреби у професійній орієнтації;

– вищий рівень - творчі об'єднання за інтересами для здібних і обдарованих вихованців.

За визначенням Л. Макисенка, гурткова діяльність у закладі дошкільної освіти розглядається як форма самодіяльних об'єднань дітей, що реалізується в позаурочний час. Основними завданнями цієї діяльності є розширення знань, умінь і навичок вихованців, розвиток їхніх індивідуальних здібностей, підтримка творчих інтересів і нахилів, формування мотивації до суспільно корисної праці, а також організація змістовного дозвілля та відпочинку [6, с. 104-109].

Інтеграція гурткової роботи в освітній процес закладу дошкільної освіти передбачає поєднання позакласних занять з основними навчальними програмами. Гуртки допомагають формувати у дітей різнобічні навички, які виходять за межі традиційних навчальних дисциплін. Зокрема, гуртки можуть бути спрямовані на розвиток мистецьких, музичних, спортивних або технічних навичок, що сприяють гармонійному розвитку дитини.

Перш за все, варто звернути увагу на дослідження А. Богуш, яка розглядала мовленнєвий розвиток дітей як один із ключових напрямів у контексті гурткової роботи. Саме в умовах вільного мовленнєвого середовища, що створюється під час гурткових занять, активізується комунікативна компетентність дошкільників, розвиваються мовленнєві навички та творчі здібності [1].

Ідеї А. Богуш перегукуються з поглядами К. Крутій, яка акцентує увагу на творчій складовій виховного процесу. К. Крутій підкреслює, що

гурткова діяльність є простором для самовираження дитини, виявлення її індивідуальних здібностей і розвитку креативного потенціалу. Обидві дослідниці сходяться на думці, що позаурочна діяльність повинна бути особистісно орієнтованою та розвивальною [4].

Основи організації гурткової роботи в закладах дошкільної освіти були закладені в дослідженнях О. Долини та О. Низковської. Науковці зазначали, що гурткова діяльність може мати різне цільове спрямування: як для поглиблення знань і практичних умінь у певній сфері, так і для їх компенсації; для ознайомлення з навчальним матеріалом, не передбаченим обов'язковою освітньою програмою; для розвитку соціальних навичок і творчого потенціалу дитини. При організації конкретного гуртка педагог має враховувати вікові особливості дітей, їхні інтереси, рівень розвитку, а також загальне навчальне навантаження [2, с. 8-9].

Одним із ефективних засобів художньо-естетичного розвитку є організація гуртків за інтересами, зокрема:

- художні гуртки («Юний художник», «Барви дитинства») сприяють розвитку образного мислення, дрібної моторики, кольоросприйняття, а також формуванню естетичного смаку через знайомство з різними техніками малювання, аплікацією, ліпленням;

- музичні гуртки («Веселі нотки», «Мелодія серця») дають змогу дітям розвивати музичний слух, ритм, вокальні навички, емоційне сприймання музики, що є важливою складовою емоційного інтелекту.

- театральні студії («Казковий театр», «Світ на сцені») формують мовленнєву активність, розвивають уяву, емоційну виразність, навички співпраці, вміння перевтілюватися та самовиражатися через роль;

- хореографічні гуртки («Ритм», «Танцюємо разом») стимулюють рухову активність, координацію, почуття ритму, формують культуру тіла та виразні засоби невербального самовираження.

У практичній діяльності вихователі застосовують інтерактивні методи, такі як: арт-терапія, сюжетно-рольові ігри, метод проектів, казкотерапія, а також інсценізація дитячих творів. Така інтеграція дозволяє не лише розвивати естетичну сферу дитини, але й формувати позитивну «Я-концепцію» та впевненість у власних творчих силах.

Згідно з позицією Л. Лобчук, гурткова робота у закладах дошкільної освіти має здійснюватися поза межами основної освітньої програми, бути безоплатною для вихованців та реалізовуватися у формах гурткової або студійної роботи. Організація такої додаткової освіти ґрунтується на робочих програмах і річному плані роботи закладу [5, с. 37-42].

Погоджуємося з дослідниками, що ефективність гурткової діяльності як форми організації освітнього процесу безпосередньо залежить від педагогічно обґрунтованих умов її реалізації. У цьому контексті варто відзначити, що інтеграція гурткової діяльності у зміст освітньої програми

закладу дошкільної освіти повинна здійснюватися з урахуванням ряду базових принципів, а саме: принципу інтеграції, принципу варіативності, принципу доступності, принципу наступності, принципу добровільності участі, принципу інтересоцентризму тощо.

На методичних аспектах організації гурткової діяльності зосереджуються Н. Черниш і О. Плахотник. У своїй праці «Організація гурткової діяльності у сучасному ЗДО: методичні орієнтири» вони пропонують конкретні алгоритми і підходи до інтеграції гуртків в освітній процес. Їхні положення логічно продовжують і деталізують висновки попередніх дослідників [9, с. 17–21].

Незважаючи на численні переваги, інтеграція гурткової роботи в освітній процес також стикається з певними викликами. Серед них: обмежені ресурси закладів дошкільної освіти, що можуть ускладнювати організацію широкого спектра гурткової діяльності; недостатня кількість кваліфікованих кадрів, здатних організувати та вести гуртки в різних напрямках; необхідність адаптації програми гурткової роботи до конкретних потреб і можливостей дітей, особливо з урахуванням їх індивідуальних особливостей.

Однак перспективи інтеграції гурткової роботи є великими. Постійний розвиток і вдосконалення освітніх програм, підготовка педагогів та зміцнення матеріально-технічної бази сприятимуть більш ефективному впровадженню гурткової діяльності в ЗДО.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, інтеграція гурткової діяльності в освітній процес закладу дошкільної освіти сприяє гармонійному розвитку особистості дитини, формуванню її художньо-естетичних, соціальних, емоційних та інтелектуальних якостей. Гурткова робота створює умови для самовираження, розвитку творчих здібностей, ініціативності та естетичного сприймання світу. Її ефективність забезпечується дотриманням педагогічних принципів, наявністю відповідного методичного й матеріального забезпечення, а також професійною компетентністю педагогів.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у вивченні ефективних педагогічних умов упровадження гурткової діяльності в сучасних ЗДО, а також в розробленні моделей інтеграції творчої активності в загальну систему дошкільної освіти.

Література

1. Богуш А. М. Теоретико-методичні основи розвитку мовлення дітей дошкільного віку. К. Слово, 2009. 360 с.
2. Долинна О. Низковська О Гурткова робота. *Дошкільне виховання*. 2004. №11. С. 8–9
3. Кривонос І. В. Гурткова робота як засіб формування пізнавального інтересу дошкільників. *Дошкільна освіта*. 2020. № 4. С. 22–26.

4. Крутий К. Л. Логіка розвитку творчого потенціалу дошкільника. Херсон. 2006. 164 с.
5. Лобчук Л. О. Відкриваємо красу світу : заняття гуртка з ознайомлення дошкільників із творами образотворчого мистецтва. *Дошкільний навч. закл.* 2013. № 5. С. 37–42
6. Максименко Л. Рекреаційний вплив гуртка із флорболу на фізичний розвиток і підготовленість дітей 5-ти і 6-ти років. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації.* 2016. Вип. 1 (20). С. 104–109
7. Павленко О. С. Інтеграція позаурочної діяльності в освітній процес як чинник розвитку креативності дошкільника. *Проблеми сучасної психології і педагогіки.* 2021. Вип. 6. С. 59–65.
8. Словник української мови: в 4-х тт. / За ред. Б. Грінченка. К., 1907-1909. Т. 1. С. 342
9. Черниш Н. В., Плахотник О. В. Організація гурткової діяльності у сучасному ЗДО: методичні орієнтири. *Дошкільна освіта в Україні.* 2022. № 1. С. 17–21
10. Шульга Л. М. Інноваційні технології в роботі з дітьми дошкільного віку. Х.: Основа, 2021. 112 с.

References

1. Bohush, A. M. (2009). Teoretyko-metodychni osnovy rozvytku movlennia ditei doshkilnoho viku [Theoretical and methodological foundations of speech development of preschool children]. Kyiv : Slovo. 360 p. [in Ukrainian].
2. Dolylna, O., & Nyzkovska, O. (2004). Hurtkova robota [Club work]. *Doshkilne vykhovannia*, (11), 8–9. [in Ukrainian].
3. Kryvonos, I. V. (2020). Hurtkova robota yak zasib formuvannia piznavalnoho interesu doshkilnykiv [Club work as a means of developing cognitive interest in preschoolers]. *Doshkilna osvita*, (4), 22–26. [in Ukrainian].
4. Krutii, K. L. (2006). Lohika rozvytku tvorchoho potentsialu doshkilnyka [Logic of development of the creative potential of a preschooler]. Kherson. 164 p. [in Ukrainian].
5. Lobchuk, L. O. (2013). Vidkryvaiemo krasu svitu: zaniattia hurtka z oznaiomlennia doshkilnykiv iz tvoramy obrazotvorchoho mystetstva [Discovering the beauty of the world: club classes introducing preschoolers to fine arts]. *Doshkilnyi navchalnyi zaklad*, (5), 37–42. [in Ukrainian].
6. Maksymenko, L. (2016). Rekreatsiyni vplyv hurtka iz florbolu na fizychnyi rozvytok i pidhotovlenist ditei 5-ty i 6-ty rokiv [Recreational effect of the floorball club on physical development and preparedness of 5- and 6-year-old children]. *Fizychna kultura, sport ta zdorovia natsii*, 1(20), 104–109. [in Ukrainian].
7. Pavlenko, O. S. (2021). Intehratsiia pozaurочноi diialnosti v osvittii protses yak chynnyk rozvytku kreatyvnosti doshkilnyka [Integration of extracurricular activities into the educational process as a factor of preschoolers' creativity development]. *Problemy suchasnoi psykholohii i pedahohiky*, (6), 59–65. [in Ukrainian].
8. Hrinchenko, B. (Ed.). (1907–1909). Slovyk ukrainskoi movy: v 4-kh tt. [Dictionary of the Ukrainian language: In 4 volumes] (Vol. 1, p. 342). Kyiv. [in Ukrainian].
9. Chernysh, N. V., & Plakhotnyk, O. V. (2022). Orhanizatsiia hurtkovoi diialnosti u suchasnomu ZDO: metodychni oriientyry [Organization of club activities in modern preschool institutions: Methodical guidelines]. *Doshkilna osvita v Ukraini*, (1), 17–21. [in Ukrainian].
10. Shulha, L. M. (2021). Innovatsiini tekhnolohii v roboti z ditmy doshkilnoho viku [Innovative technologies in working with preschool children]. Kharkiv: Osнова. [in Ukrainian]. 112 p.

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено інтеграцію гурткової роботи в освітній процес закладу дошкільної освіти як засіб художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку. Гурткова діяльність розглядається як ефективна форма додаткової освітньої роботи, що створює умови для розвитку творчих здібностей, формування естетичного сприймання, емоційної чутливості, уяви та здатності до самовираження. Особлива увага приділяється гурткам художнього спрямування – образотворчим, музичним, театральним, хореографічним, які забезпечують залучення дитини до різних видів мистецької діяльності.

На основі аналізу наукових джерел висвітлено теоретичні підходи до організації гурткової діяльності, визначено її місце в системі дошкільної освіти. Акцентовано на необхідності дотримання низки педагогічних принципів: інтеграції, варіативності, доступності, добровільності, наступності та інтересоцентризму. Окреслено погляди провідних вітчизняних науковців (А. Богуш, К. Крутій, Л. Максименко, О. Долина, О. Низковська та ін.) щодо значення гурткової роботи у розвитку дошкільників.

Окремо проаналізовано сучасні труднощі впровадження гурткової діяльності в ЗДО, зокрема обмеженість ресурсів, кадрове забезпечення та необхідність адаптації програм. Визначено перспективи розвитку цього напрямку в контексті оновлення змісту дошкільної освіти та впровадження компетентнісного підходу.

Ключові слова: гурток, гурткова робота, інтеграція, освітній процес, художньо-естетичний розвиток, дошкільник.